

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ЛІГИ НАЦІЙ В 20-Х РР. ХХ СТ.

Актуальність досліджуваної теми полягає в тому, що вивчення та врахування історичного досвіду міжнародної діяльності українських дипломатичних служб, дотримання ними європейських стандартів у минулому дасть змогу знайти оптимальні шляхи вирішення зовнішньополітичних завдань Української держави у наш час.

Метою публікації є аналіз змісту діяльності Західноукраїнського Товариства Ліги Націй, його ролі в дипломатичній діяльності емігрантського уряду ЗУНР щодо захисту права українців Галичини на вільне національно-державне самовизначення.

Створена Паризькою мирною конференцією Ліга Націй, що на початку 20-х років ХХ ст. поступово стала важливим чинником міжнародного життя, привернула увагу не лише професійних політиків і дипломатів. Ще до того, як конференція ухвалила її статут, у багатьох країнах світу створюються різного виду громадські товариства, що об'єднували ентузіастів Ліги, тих, хто пов'язував з нею надії на розв'язання чисельних міжнародних та національних проблем. Цей процес набув такого масштабу, що вже у січні 1919 року на з'їзді у Парижі організовано міжнародну Унію товариств Ліги Націй (далі – УТЛН), яка ставила за мету координацію та об'єднання їх зусиль для впливу на саму Лігу. У жовтні 1921 року при Унії створюється спеціальна постійна комісія до справ національних меншин: досить швидко ці справи набули в її діяльності особливого значення [2, с.269].

Українським політикам організація УТЛН відкрила нові можливості для ведення пропаганди, пошуку зв'язків та підтримки в політичних і громадських колах Європи. 20 – 22 січня 1922 року емігранти-галичани організували в австрійській столиці Західноукраїнське товариство Ліги Націй (далі – ЗУТЛН) [1, с.154].

Президентом товариства став Роман Перфецький, член Української Національної Ради та колишній заступник державного секретаря ЗУНР із внутрішніх справ. Секретарем став Олександр Марітчак, шеф канцелярії віденського уряду президента Євгена Петрушевича. До першої президії ЗУТЛН увійшли також Ернест Брайтер (заступник президента), Осип Назарук, Кирило Тирльовський, Ілля Семака та Айталь Вітошинський (скарбник). Декларуючи відданість принципу права націй на самовизначення як єдиної можливій основі для міцного миру, товариство оголосило своїм головним завданням боротьбу за створення незалежної західноукраїнської держави [4, ар.1].

Нова організація вважала свою діяльність допоміжною щодо офіційної дипломатії провідників ЗУНР. Серед керівників товариства (у його президії та Головій Раді) було чимало осіб, що у той чи інший час обіймали посади в уряді, його апараті чи дипломатичних місцях – Агенор Артемович, Айталь Вітошинський, Осип Назарук та ін. До складу Головної Ради певний час входив Кость Левицький, державний секретар із закордонних справ. У початковий період діяльності ЗУТЛН отримувало від уряду фінансову допомогу [5, ар. 1 – 2].

Статут товариства розроблено Юліаном Романчуком та Романом Перфецьким. Документ має невід'ємні інституційні елементи – договірну основу, постійний характер діяльності, внутрішньоорганізаційний механізм, а також додаткові елементи – цілі, права (та обов'язки), заснування відповідно до міжнародного права тощо. Складається статут із 6 розділів та 28 параграфів. У першому розділі «Назва і місце знаходження Товариства» зазначається, що особи, які підписалися нижче, засновують Товариство з назвою: «Westukrainische Liga für Völkerbund» [1, с.155].

Одним із найбільших за обсягом є другий розділ статуту, в якому сформульовано мету та основні напрями діяльності ЗУТЛН. Зазначається, зокрема, що товариство має опікуватися сприянням викладених у основній угоді Ліги Націй положень та їх практичним втіленням у західноукраїнських землях і ними у тих українських областях, які на підставі Сен-Жерменських державних угод з причини їх належності до колишньої Австро-угорської монархії вже зараз становлять особливий об'єкт міжнародного права і діють під суверенітетом країн Антанти [4, ар. 2].

Звертається увага на те, що за умов виключення будь-якої політичної участі ЗУТЛН займатиметься підтримкою Ліги Націй у її намірах:

а) усунути несправедливість, панування сили і безправ'я у міжнародно-правових відносинах; б) забезпечити всім націям відповідно до права на самовизначення народів вільний розвиток, а також з цією метою добиватися їх самостійності і, за можливості, широкої незалежності; в) перетворити Лігу Націй у майбутньому на таку світову організацію, яка на підставі міжнародного права об'єднає всі нації світу і зробить Лігу Націй справжнім верховним арбітражним судом для вирішення всіх міжнародних правових претензій [4, ар. 3 – 8].

Крім цього, в статуті вказується, що ЗУТЛН добиватиметься впливу на широкі кола суспільства, а також громадські організації з метою здійснення свободололюбних принципів та ідей, які лежать в основі прагнень Ліги Націй [4, ар. 9].

Важливим завданням товариства був вступ до Унії товариств Ліги Націй. Це дало б йому можливість використати її трибуну для ведення широкої міжнародної пропаганди, спробувати через Унію вплинути на Лігу Націй – адже остання неодноразово розглядала її пропозиції та резолюції.

Нова організація вважала свою діяльність допоміжною щодо офіційної дипломатії провідників ЗУНР. Серед керівників товариства (у його президії та Головій Раді) було чимало осіб, що у той чи інший час обіймали посади в уряді, його апараті чи дипломатичних місіях – Агенор Артемович, Айталь Вітошинський, Осип Назарук та ін. До складу Головної Ради певний час входив Кость Левицький, державний секретар із закордонних справ. У початковий період діяльності ЗУТЛН отримувало від уряду фінансову допомогу [2].

Отже, установчий документ ЗУТЛН мав інституційну основу – штаб-квартиру, відповідну організаційну структуру, постійні та допоміжні органи. Це свідчення того, що екзильний уряд Євгена Петрушевича прагнув надати ЗУТЛН статусу постійної міжнародної організації, створеної для врегулювання усіх питань, пов'язаних із захистом національних інтересів галицьких українців. Завдяки зусиллям ЗУТЛН «східногалицьке питання» неодноразово дискутувалося на засіданнях Великої Ради і політичного комітету.

У червні 1922 р. у Празі ЗУТЛН прийнято до Міжнародної унії товариств Ліги Націй, і Східна Галичина визнана як окремий суб'єкт міжнародного права. Це була значна перемога ЗУТЛН на міжнародній арені, яка дала галицьким українцям можливість на подальший захист національних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнір В. Західноукраїнське товариство Ліги Націй (1922–1928). // Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип. 33. Львів, 1998. С. 154–160.
2. Кушнір В. Ліга Націй та українське питання. 1919–1934 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. Львів, 2000. URL: <http://cheloveknauka.com/liga-natsiy-i-ukrainskiy-vopros-1919-1934-gg#ixzz57abTNv34> (дата звернення: 11.12.2017 р.).
3. Литвин Н. Віденський період уряду ЗУНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. № 18. С. 268–272.
4. Статут Західноукраїнського товариства Ліги Націй // ЦДІАЛ України. Ф. 355 («Західноукраїнське товариство Ліги Націй (м. Відень)»). Оп. 1. Спр. 1. 24 ар.
5. Повідомлення про підготовку до загальних зборів Унії товариств Ліги Націй та засідання Головної ради Унії у Відні // ЦДІАЛ України. Ф. 355 («Західноукраїнське товариство Ліги Націй (м. Відень)»). Оп. 1. Спр. 17. 21 ар.

Гавур В.

Науковий керівник – проф. Алексієвець Л. М.

ТОЙОТОМІ ХІДЕЙОСІ В СТАНОВЛЕННІ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ В ЯПОНІЇ (1580-І – 1590-І РР.): СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Актуальність статті полягає у недостатньому дослідженні проблематики в українській історіографії, що зумовлює потребу висвітлити віхи японської історії означеного часу. Також, на думку автора, без розуміння дій Тойотомі Хідейосі у творенні нової суспільної системи доволі складно, а то й неможливо, зрозуміти становлення та подальше існування створеного (уже після смерті Хідейосі) сьогунату Токугава. Предметом дослідження є аналіз політики Тойотомі Хідейосі у сфері соціальних відносин японського суспільства та побудови суспільної ієрархії. Окреслену проблему, певною мірою, вивчали Н. Лещенко, Дж. Холл, М. Янсен, Д. Єлісеєв та ін.

Тойотомі Хідейосі є відомою постаттю в історії Японії. Його по праву можна вважати одним із творців централізованої політичної системи Японії. Продовжувач справи Оди Нобунаги та попередник Токугави Ієясу, цей політичний і воєнний діяч, що утримував та зміцнював владу в своїх руках упродовж 1582–1598 рр., зміг фактично припинити добу міжусобних воєн, яка в історіографії носить назву сенгоку дзідай («епоха воюючих провінцій»). Безперечно, Хідейосі не зміг примирити усі конкуруючі сторони у боротьбі за обіймання політичної влади (що, після його смерті, вилилось у формування Східної та Західної коаліцій, апогеєм чого стала битва при Секігахара у 1600 р.). Хоча він здійснював певні спроби завершити криваву епоху та мав на меті забезпечити у майбутньому титулом сьогуну власного сина Хідейорі, адже сам, згідно традиції, не міг її обіймати. Однак все це – інша історія. Наше ж завдання – проаналізувати ті рішення Хідейосі у справах з регулювання суспільних відносин, котрі надали японському суспільству дещо іншого вигляду – у порівнянні із попереднім століттям.

Перш за все, варто реконструювати історичний контекст періоду правління Хідейосі, аби краще зрозуміти ті зміни, що він зумів провести у японському суспільстві. На той момент у Японії завершувався чи не найбуремніший період в історії країни, так звана «епоха воюючих провінцій». На момент 1580-х рр. владу в своїх руках концентрувала низка впливових самурайських домів: Морі, Дате, Токугава, Ходзьо, Сімадзу та ін. Після смерті глави клану Ода і чи не найбільшого тогочасного претендента на місце воєнно-політичного гегемона, Нобунаги (у 1582 р.), кожна із цих впливових сил могла претендувати в майбутньому на владу над усією країною. Як бачимо, конкурентів у Хідейосі було багато. Додамо до них і кількох полководців, насамперед,